

9 Ağustos 2019

Keşmir’de “Kronik Çözumsuzlük” Karşısında İlkesel Duruş

Politika Önerisi



BOĞAZIÇI ASYA ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

2019 ©All Rights Reserved. No part of this piece may be reproduced, copied or transmitted in any form or by any means, electronic or printed, without the permission of BAAM. The views expressed in this piece are the author's own and do not necessarily reflect our stance or policy.

2019 ©Tüm Hakları Saklıdır. BAAM’ın izni alınmadan kısmen veya tamamen elektronik veya basılı olarak çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve BAAM’ın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Websitesi: bogaziciasya.com – en.bogaziciasya.com

E-Mail: info@bogaziciasya.com

Twitter: [@bogaziciasya](https://twitter.com/bogaziciasya) - [@bogaziciasya_en](https://twitter.com/bogaziciasya_en)

Keşmir’de “Kronik Çözumsuzlük” Karşısında İlkesel Duruş

Mehmet Enes Beşer

BAAM Direktörü

Dr. Haşim Türker

BAAM Akademik Koordinatörü

Doğukan Doğu

BAAM Araştırmacısı

BAAM

Büyük Güç Rekabeti Programı

2019

İÇİNDEKİLER

Direktörün Mesajı | 4

Yönetici Özeti | 5

Giriş | 6

1. Büyük Güç Rekabeti Bağlamında Son Gelişmeler | 7

2. Cammu ve Keşmir Bilmecesi | 9

3. “Kronik Çözumsuzlük” Eşiğinde Keşmir Sorunu | 10

Sonuç ve Değerlendirme | 11

Politika Önerileri | 13

Kaynakça | 15

Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM) | 16

Yazarlar Hakkında | 17

Direktörün Mesajı

“Türkiye’nin Asya’ya açılan penceresi” olma iddiasıyla Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM), ülkemizin bölgedeki barışçı misyonuna katkı sunmak amacıyla bölge gündemini yakından takip etmekte; bu minvalde yaptığı çevrimiçi ve matbu yayınları düzenli olarak ilgililerle paylaşmaktadır.

BAAM olarak her hafta Türkçe ve İngilizce hazırladığımız *Asya Gözlemevi* ile bölge gündeminde öne çıkan gelişmeleri belli bir sistem çerçevesinde takip ediyor; yayınladığımız yorum, çeviri, brifing ve raporlarla bu gelişmeleri “Türkiye’ye bakan yönüyle” değerlendiriyoruz. Mail yoluyla her pazartesi günü *Asya Gözlemevi* yayınlarımızı Türkiye’den ve dünyadan iki bine yakın aboneye ulaştırıyoruz.

“Geleceğin Asya’da olduğu” öngörüsü her geçen gün daha gür sesle dile getiriliyor. Her yıl üniversitelerimizde bu alanlara dönük yeni bölümler açılıyor. Her yıl daha çok öğrenimiz lisans üstü eğitimleri için çeşitli Asya ülkelerine gidiyor. Asya ülkeleriyle ilişkilerimizin farklı alanlarda geliştirilmesi yönünde siyasi karar alıcılarımız her geçen gün daha güçlü vurgular yapıyor. Tüm bu olumlu gelişmelere karşın Türkiye’nin Asya’ya ilgisi henüz uzun soluklu bir strateji haline gelebilmiş değil.

Ülkemizde hak ettiği alakayı henüz tam anlamıyla bulamayan Asya çalışmaları, yarınki Türkiye’nin dünyadaki konumunu belirlemede kritik bir role sahip olacaktır. Gerek üniversiteler gerekse sivil toplum alanında Asya çalışmalarının desteklenmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini her fırsatta belirtiyoruz. Bu bağlamda, Dışişleri Bakanımız Sn. Mevlüt Çavuşoğlu tarafından geçtiğimiz günlerde duyurusu yapılan *Yeniden Asya* açılımını memnuniyetle karşılıyoruz.

Bu çalışma, *Yeniden Asya* duyurusunun hemen ardından yayımlanması sebebiyle ayrı bir önem taşıyor. Bölgeye dair her alanda olduğu gibi Keşmir konusunda da ülkemizin barış ve istikrar odaklı yaklaşımının sorunun çözümüne katkı sunabileceğini düşünüyoruz.

Çalışmamızın faydalı olması diler, yorum ve eleştirileriniz için şimdiden teşekkür ederim.

Mehmet Enes Beşer, BAAM Direktörü

Yönetici Özeti

5 Ağustos 2019’da Hindistan Meclisi, Cammu ve Keşmir özerk bölgesine tanıdığı tüm ayrıcalıkları ortadan kaldıran bir yasayı kabul etti. Dünya kamuoyunda büyük tepki çeken bu adım ve akabinde büyük güç rekabeti bağlamında oluşan konjonktür, Hindistan – Pakistan ilişkilerini kopma noktasına getiren Keşmir sorununu “kronik çözumsuzlük” eşiğine getirmektedir.

Büyük güç rekabeti ve bölgesel ilişkiler değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara varmak mümkündür:

- Hindistan’ın sorunun çözümü yönünde güçlü bir tavra sahip olmadığı anlaşılmaktadır.
- ABD ve Çin’in, Keşmir sorununun *herhangi bir taraf lehine* çözülmesine sıcak bakmadığı görülmektedir.
- ABD’nin Pakistan’a olan ihtiyacının ve bu ülkeye stratejik açıdan verdiği önemin önümüzdeki dönemde azalması beklenmektedir.
- Son tahlilde, Keşmir sorunu bölgesel ve küresel aktörlerin tercihleri sonucunda “kronik çözumsuzlük” eşiğindedir.

Bu bağlamda Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM), bölgesel ve küresel düzeyde Keşmir Sorunun çözümüne yönelik aşağıdaki politika önerilerini taraflara sunmaktadır:

- Hindistan Cammu ve Keşmir’deki Baskıcı Politikalarından Vazgeçmelidir
- Keşmirli Aktörlerin İfade Özgürlüğü Garanti Altına Alınmalıdır
- Türkiye “Kronik Çözumsuzlüğe” Karşı İlkesel Duruş Sergilemelidir
- “Yeniden Asya” Girişimiyle Türkiye, Barış ve İstikrarı Desteklemelidir

Giriş

Pakistan Başbakanı İmran Khan'ın ABD'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaretin¹ üzerinden henüz tam olarak iki hafta dahi geçmeden 5 Ağustos 2019'da Hindistan Meclisi, Cammu ve Keşmir özerk bölgesine tanıdığı tüm ayrıcalıkları ortadan kaldıran bir yasayı kabul etti.²

Söz konusu girişim ve büyük güç rekabeti bağlamında oluşan konjonktür, zaten çözümü yakın planda imkânsıza yakın görülen Keşmir sorununu "kronik çözümsüzlük" noktasına getirebilecek bir hamle olarak değerlendirilmektedir.



Keşmir Bölgesi'nde Hindistan, Pakistan ve Çin sınırları bulunuyor / Wikipedia Commons

¹ The Guardian, "Imran Khan hopes to win over Donald Trump in first US visit", 21 Temmuz 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/jul/21/imran-khan-hopes-to-win-over-donald-trump-in-first-us-visit>.

² BBC, "Kashmir in lockdown after autonomy scrapped", 6 Ağustos 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-49246434>.

1. Büyük Güç Rekabeti Bağlamında Son Gelişmeler

Konuya ABD ve Çin arasındaki büyük güç rekabeti gözleğünden bakıldığında arka planda farklı açların da söz konusu olduğı söylenebilir.

İmran Khan'ın ABD Başkanı Donald J. Trump'tan Keşmir konusunda arabulucu olmasını isteğine³ Trump'tan olumlu yanıt gelmiş, ancak Hindistan yönetimi bu öneriye karşı çıkmıştır. Trump, Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin de kendisinden böyle bir talepte bulunduğunu ifade etmiş, Hindistan yönetimi ABD Başkanı'nı bu konuda yalanlamaktan çekinmemiştir.⁴ Genel olarak, **Hindistan'ın sorunun çözümü yönünde güçlü bir tavra sahip olmadığı anlaşılmaktadır.**

Öte yandan, hem Çin hem de ABD yönetimlerinin Hindistan'ın Cammu ve Keşmir özerk bölgesine tanıdığı tüm ayrıcalıkları ortadan kaldırma kararına güçlü bir tepki vermemeleri, **her iki süper gücün de Keşmir sorununun herhangi bir taraf lehine çözülmesine sıcak bakmadığını göstermektedir.**

Çin, Kuşak ve Yol Girişimi⁵ (KYG) kapsamındaki altı koridordan biri olan Çin Pakistan Ekonomik Koridoru'na (ÇPEK) üst düzeyde önem atfetmektedir.⁶ Keşmir'in Pakistan yönetimindeki bölümü olmadan ÇPEK'in tam anlamıyla işlerlik kazanması mümkün görünmemektedir.⁷ Ayrıca son yıllarda Çin-Pakistan ilişkileri de oldukça yüksek bir düzeyde seyretmekte ve hem Çin hem de Pakistan bu durumdan oldukça memnun gözükmektedir.⁸

³ Gulf News, "Imran Khan: Time right for Trump mediation on Kashmir", 4 Ağustos 2019, <https://gulfnews.com/world/asia/pakistan/imran-khan-time-right-for-trump-mediation-on-kashmir-1.65628184>.

⁴ BBC, "India denies PM Modi asked Trump to mediate in Kashmir conflict", 23 Temmuz 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-49079716>.

⁵ KYG hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Enes Beşer, "Çin'in Dünyaya Açılma Girişimi: Kuşak ve Yol Girişimi", Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 29 Mayıs 2018, <http://bogaziciasya.com/cinin-dunyaya-acilma-girisimi-kusak-ve-yol>.

⁶ ÇPEK hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Enes Beşer, "Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru: Kuşak ve Yolun Kilidi", Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 14 Ağustos 2018, <http://bogaziciasya.com/cin-pakistan-ekonomik-koridoru>.

⁷ Keşmir Sorunu – KYG ilişkisini irdeleyen bir analiz için bkz. Haşim Türker, "Kuşak ve Yol Girişimi Keşmir Sorununun Çözümüne Katkı Sağlar mı?", 5 Mart 2019, <http://bogaziciasya.com/kusak-ve-yol-girisimi-kesmir-sorunu>.

⁸ "Imran Khan, Çin'e ilk resmi ziyaretini 2-5 Kasım 2018'te gerçekleştirmişti. Pakistanlı lider bu ziyarette, Çin devlet başkanı Xi Jinping, başkan yardımcısı Wang Qishan, bakanlar, hükümet ve kurumsal sektörden temsilcilerle bir araya geldi." Kübranur Korkmaz, "Çin-Pakistan İlişkilerinde Yeni Dönem: İmran Khan'ın Ziyareti", Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 14 Kasım 2018, <http://bogaziciasya.com/imran-khan-cin-ziyareti>.

ABD için Hindistan Çin’in çevrelenmesi ve bölgedeki gücünün dengelenmesi açısından hayati bir konuma sahiptir. Afganistan’daki barış görüşmelerinin⁹ olumlu gidişatı da **ABD’nin Pakistan’a olan ihtiyacının ve bu ülkeye stratejik açıdan verdiği önemin önümüzdeki dönemde azalacağını habercisidir.**



Trump ve İmran Khan Temmuz 2019’da Washington’da bir araya geldi / AP, AFP

Trump’ın İmran Khan ile yaptığı görüşmede “Pakistan’ın Keşmir için bir savaşa girmeye niyetinin olmadığını” tespit etmiş olması Hindistan’ı malum Keşmir kararına sevk etmiş olabilir. Bahsi geçen tüm şartlar göz önüne alındığında, **Hindistan ile Pakistan arasında yapacağı bir seçimde ABD’nin tereddüt yaşamadan Hindistan’ın yanında yer alacağı açıktır.**

⁹ Afganistan Barış Görüşmelerinin güncel durumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Ebru Alagöz, “Hiç Bitmeyen Öykü: Afganistan Barış Müzakereleri”, Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 28 Haziran 2019, <http://bogaziciasya.com/afganistan-baris-muzakereleri>.

2. Cammu ve Keşmir Bilmecesi

Pulwama Saldırısı’nın ardından savaşın eşğine gelen Hindistan-Pakistan ilişkileri bu kez de Hindistan Anayasasının 307. Maddesinde tanımlanan Cammu ve Keşmir’in özerk statüsünün, anayasa değişikliği ile iptal edilmesi üzerine yeniden gerilmiştir. Bölgeye yönelik statü değişikliği yine Hindistan Anayasası’nın 307. Kanununun 1d maddesinde şöyle tanımlanmaktadır: “Anayasal statüdeki ve egemenlik alanındaki değişimler özerk yönetimin de onayına tabidir.”¹⁰

Cammu ve Keşmir özerk yönetimin bir yılı aşkın süredir hükümsüz oluşu¹¹ bu ilga meselesinin hukuki boyutlarının hızlıca atlanmasına sebebiyet vermiştir. İngiltere ve AB ülkelerinden Hindistan’ın aldığı bu kararın hukuki olmadığı yönünde gelen açıklamaların temel sebebini bu anayasal garanti oluşturmaktadır.¹²

ABD’nin Pakistan’a yönelik ortaklık politikasının Afganistan’ın işgali ile başlayan süreçle beraber önemini kaybetmesi ve yine ABD’nin Çin’in yükselen gücüne denge ihtiyacı olarak “Hint – Pasifik” açılımını gündeme getirmesi ile Hindistan, ABD için Pakistan’dan daha güçlü bir partner adayı olmuştur.¹³ Bu noktadan hareketle, Afganistan Savaşı ile birlikte ABD Pakistan’ı terörle mücadelede kararlı olmamakla suçlamış, ortaklıkları irtifa kaybetmeye başlamıştır. Hindistan ise ABD’nin orta ve uzun vadeli Asya politikalarında önemli bir geo-stratejik partner olmaya doğru evrilmektedir. ABD’nin “Hint Pasifik” dönüşümünün sadece bir donanma eylem planı olmadığı, aynı zamanda Birleşik Devletler’in geo-stratejik bir yaklaşım neticesinde ekonomik ve siyasi olarak Hindistan’la yakınlaşmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.¹⁴

¹⁰ Hindistan Anayasası “भारत का संविधान”, <https://www.india.gov.in/hi/my-government/constitution-india/constitution-india-full-text>.

¹¹ The Wall Street Journal, “India Ends Kashmir’s Special Status”, 5 Ağustos 2019, <https://www.wsj.com/articles/india-moves-to-end-jammu-and-kashmirs-special-status-11564988843>.

¹² The Guardian, “India’s cancellation of Kashmir’s special status will have consequences”, 5 Ağustos 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/05/india-cancellation-of-kashmir-special-status-will-have-consequences>.

¹³ US Department of Defense, “Esper Emphasizes Importance of Indo-Pacific to United States”, 4 Ağustos 2019, <https://www.defense.gov/explore/story/Article/1925131/esper-emphasizes-importance-of-indo-pacific-to-united-states>.

¹⁴ “Özellikle 2017’den itibaren ABD’nin bölgeyi Hint-Pasifik biçiminde geniş bir perspektifte ele alması Çin’in de bakış açısında kaçınılmaz bir değişime neden olmuştur.” Bkz. Haşim Türker, “Çin’in Ulusal Savunma Stratejisi”, 29 Temmuz 2019, <http://bogaziciasya.com/cinin-ulusal-savunma-stratejisi>.

3. "Kronik Çözumsuzlük" Eşiğinde Keşmir Sorunu

Çin-ABD arasındaki büyük güç rekabetinde saflar gittikçe belirginleşmektedir. İki süper gücün önümüzdeki dönemde merkez üssü Güneydoğu Asya olacak şekilde daha sert bir rekabetin içine girmeleri beklendiğinde Pakistan'ın Çin, Hindistan'ın ise ABD tarafında yer alması mevcut konjonktürün dikte ettiği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD ve Çin'in mevcut tutumları da bu durumu teyit eder niteliktedir.

Bölgesel ve uluslararası birçok aktörün rol oynadığı Keşmir sorunu 70 yılı aşkın süredir çözülememiştir. Pakistan ve Hindistan'ın bölge için kendi topraklarının ayrılmaz bir parçası olduğunu iddia etmeleri, Hindistan'ın uluslararası çözüm arayışlarına müsaade etmemesi durumu kangren bir noktaya sürüklemektedir. Sık sık sıcak çatışmaların yaşandığı bölgede yüzlerce insan hayatını kaybetmiş, 1,5 milyon kişi evsiz kalmıştır.

Hindistan ve Pakistan'ı zaman zaman nükleer savaş konumuna getiren Keşmir meselesi bölgede istikrarsızlığın önemli nedenlerinden biridir. Öte yandan, bölgede yaşamını sürdüren 15 milyon insan huzur ve refaktan uzak bir şekilde hayatını sürdürmeye devam etmektedir.

1941 sayımlarına göre bölgenin %77'si Müslüman, %20'si Hindu ve %3'ü ise Budistler ve Sihler'den oluşmaktaydı. 2011 yılına göre ise nüfusun yaklaşık % 68,3'ünü Müslümanlar, % 28,4'ünü Hindular, %1,7'sini Sihler, %0,7'sini Budistler ve %0,5'ini Hristiyanlar oluşturmaktadır. 2018 yılında bölgenin tahmini nüfusu 14 milyonu aşmış durumdadır.¹⁵

Keşmir'in Hindistan kontrolündeki Pulwama kasabasını 14 Şubat 2019'da vuran terör saldırısında Merkezi İhtiyat Polis Gücü'ne (Central Reserve Police Force – CRPF) bağlı 40 güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir. Ceyş-i Muhammed örgütünün üstlendiği intihar saldırısı Hint kuvvetlerinin 16 saat süren operasyonu ile sonlanırken, olay uzun yıllardır gergin durumdaki ikili ilişkileri kopma noktasına getirmiştir.¹⁶

¹⁵ Keşmir Sorunu hakkında detaylı bilgi için bkz. Kübranur Korkmaz, "Pakistan-Hindistan-Çin Üçgeninde Keşmir Sorunu", Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 23 Eylül 2018, <http://bogaziciasya.com/pakistan-hindistan-cin-ucgeninde-kesmir-sorunu>.

¹⁶ BAAM tarafından Pulwama Saldırısı'nın hemen ardından yayımlanan politika önerisi için bkz. Mehmet Enes Beşer & Doğukan Doğu, "Pulwama Saldırısının Ardından: Güney Asya'daki Gerilim Türkiye'yi Neden İlgilendiriyor?", 26 Şubat 2019, <http://bogaziciasya.com/pulwara-saldirisinin-ardindan>.

Sonuç ve Değerlendirme

Pulwama Saldırısı’nın ardından Hindistan – Pakistan ilişkilerinde sıcak çatışma ihtimalinden söz edilmeye başlanmıştır. Pulwama-sonrası dönemde yaşanan tüm gelişmeler ve son olarak Hindistan’dan gelen anayasa değişiklik kararı Keşmir Sorunu’nun çözümsüz bir hal almasına sebep olmuştur.

Hindistan’ın son hamlesi ülke sınırları içinde 190 milyona yaklaşan Müslümanın¹⁷ aidiyet bilincini zedeleyeceği gibi Hindistan’ın “dünyanın en büyük demokrasisi” olduğu konusundaki yaklaşımına da gölge düşürecektir. Asya’da demokrasinin sürdürülebilirliği konusunda örnek olarak gösterilen Yeni Delhi’nin seçimler sonrası bu yaklaşımından taviz vermesi uluslararası ilişkiler açısından da son derece vahim sonuçlara gebe olabilir.

Bu açıdan bakıldığında, milliyetçi Modi hükümetinin Keşmir bağlamından çok daha büyük sorunlara neden olduğu açıktır. Hindistan’ın toprak bütünlüğünü zedeleyebilecek böyle bir krizin sonuçları 1,3 milyarlık nüfusta ve beraberinde tüm Hint-Pasifik bölgesinde olumsuz etkiler doğurma potansiyeli taşımaktadır.

Büyük güç rekabeti ve bölgesel ilişkiler değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara varmak mümkündür:

- *Hindistan’ın sorunun çözümü yönünde güçlü bir tavra sahip olmadığı anlaşılmaktadır.*
- *ABD ve Çin’in, Keşmir sorununun herhangi bir taraf lehine çözülmesine sıcak bakmadığı görülmektedir.*
- *ABD’nin Pakistan’a olan ihtiyacının ve bu ülkeye stratejik açıdan verdiği önemin önümüzdeki dönemde azalması beklenmektedir.*
- *Son tahlilde, Keşmir sorunu bölgesel ve küresel aktörlerin tercihleri sonucunda “kronik çözümsüzlük” eşiğindedir.*

¹⁷ The Hindu, “Muslim population growth slows”, 13 Şubat 2017, <https://www.thehindu.com/news/national/Muslim-population-growth-slows/article10336665.ece>.

Politika Önerileri

Gerek bölge gerekse dünya güvenliği açısından söz konusu sorunun barışçıl bir biçimde çözülmesi için sorumlu tüm tarafların içinde yer aldığı bir mekanizma elzemdir. Bununla birlikte, "zeitgeist" (zamanın ruhu) daha iyi bir alternatif bulunması için uygun değilse sorunu dondurmak da düşünülmelidir. Ancak bu, Keşmir halkının karşılaştığı insan hakları ihlallerini süresiz meşrulaştıran bir "istisna rejimine" yol açmamalıdır.

Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, 14 Şubat 2019 tarihinde gerçekleşen Pulwama Saldırısı'ndan yaklaşık iki hafta sonra *Pulwama Saldırısı'nın Ardından: Güney Asya'daki Gerilim Türkiye'yi Neden İlgilendiriyor?* başlığıyla bir politika önerisi yayınlamış, "süregelen istikrarsızlığın terör için uygun bir zemin yarattığı düşünüldüğünde, Keşmir'in hem komşu ülkeler hem de Türkiye açısından ekonomik ve siyasi etkiler üzerinden dikkatle takip edilmesi büyük önem arz ettiğini" belirtmiştir. Söz konusu yayında ülkemizdeki siyasi karar alıcılar ve sivil topluma yönelik bir dizi politika önerisi yer almıştır. BAAM, Türkiye'deki sivil toplum ve akademiye çağrıda bulunarak Keşmir Sorununu tüm boyutlarıyla incelenmesini; Türkiye'nin bölgedeki misyonu çerçevesinde barış ve istikrar odaklı bir strateji geliştirilmesini önermiştir.

Bu çerçevede BAAM, 5 Ağustos 2019 tarihinde Ankara'da *21. Yüzyıl Uluslararası Siyasetinde Güney Asya: Pakistan ve Hindistan'ın Orta Doğu, Afganistan ve Keşmir'deki Rolü* başlığıyla uluslararası bir panel düzenlemiştir.¹⁸ BAAM kıdemli araştırmacısı MD Nazmul İslam'ın yönettiği panelde Londra merkezli Kraliyet Birleşik Hizmetler Enstitüsü - RUSI araştırmacısı Umer Kerim ve Anadolu Ajansı kıdemli gazetecisi İftikhar Gilani söz alarak Keşmir meselesinin çözümüne ilişkin görüşlerini paylaşmıştır. Panelde, "Keşmirliilerin yaşamadığı bir Keşmir" yaklaşımının sorunu kronik hale getirdiğine dikkat çekilmiştir.

BAAM çağrısını yinelemekte ve ülkemizdeki kuruluşlarla Keşmir Sorunu'nun incelenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi bağlamında işbirliğine hazır olduğunu bildirmektedir.

¹⁸ Anadolu Agency, "India's Kashmir move may produce dire results: Experts", 6 Ağustos 2019, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/india-s-kashmir-move-may-produce-dire-results-experts/1550434>.

BAAM, bölgesel ve küresel düzeyde Keşmir Sorunun çözümüne yönelik aşağıdaki politika önerilerini ilgililere sunmaktadır:

- **Hindistan Cammu ve Keşmir’de Baskıcı Politikalarına Son Vermelidir**

Başbakan Modi anayasayı çiğnemek pahasına popülist politikalarını sürdürmektedir. Bu popülist politikaların istikrarsızlığa gebe, çatışmaları körükleyecek sonuçlara yol açması olasıdır. Uluslararası kamuoyuna yönelik ciddi bir açıklama yapmaktan dahi imtina eden Modi Hükümeti, bu ilga kararıyla Hindistan’ı ve bölgeyi zor bir duruma düşürmüştür. Hindistan’ın en kısa sürede ulusal ve uluslararası hukukun temel ilkelerine riayet etmesi gerekmektedir.

- **Keşmirli Aktörlerin İfade Özgürlüğü Garanti Altına Alınmalıdır**

“Keşmirliersiz Keşmir” yaklaşımı, sorunun çözümünü ertelemenin yanında, çatışma ihtimalini artırmakta ve bölgedeki istikrarsızlığı körüklemektedir. Keşmir halkının meşru temsilcileri konumundaki siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri uluslararası düzeyde temsil edilmelidir. Sorunun tarafları olan Pakistan ve Hindistan, Keşmir halkının ifade özgürlüğünü sağlamalıdır.

- **Türkiye “Kronik Çözumsuzlüğe” Karşı İlkesel Duruş Sergilemelidir**

Çin ve ABD’nin çözümsüzlüğü ehven-i şer gören yaklaşımı, Hindistan ve Pakistan arasındaki meselelerin bilhassa Keşmir özelinde “düşük yoğunluklu çatışma” statüsünde kalmasına kapı aralayacaktır. Bölgede siyasi ve ekonomik çıkarlara sahip olan Türkiye, herhangi bir tarafta açıkça pozisyon almak yerine ilkesel olarak barış ve istikrarın yanında yer almalıdır.

- **“Yeniden Asya” Girişimiyle Türkiye, Bölgede Barış ve İstikrarı Desteklemelidir**

5 Ağustos 2019’da Ankara’da düzenlenen 11. Büyükelçiler Konferansı’nın açılışında söz alan Dışişleri Bakanımız Sn. Mevlüt Çavuşoğlu, “Eylül ayından itibaren Asya kıtasındaki en geniş katılımlı forum olan Asya İşbirliği Diyalogu’nun 2019-2020 Dönem Başkanlığını üstlenecek olan Türkiye’nin *Yeniden Asya* girişimini duyurmuştur. “Türkiye’nin Avrupa ile Asya arasındaki birleştirici konumunu pekiştirme, sürdürülebilir kalkınmamıza ve bir bilgi toplumu olarak ilerleyişimize katkıda bulunma” hedefleriyle tanıtılan girişim, “Asya’nın farklılıklarını gözeten, ancak bölgeye bütüncül bakabilen yeni bir politika” için temel oluşturacaktır. *Yeniden Asya* ile ülkemiz, “Tüm Asya ile eşitlik, karşılıklı saygı, BM Şartı’nda ifadesini bulan ilkeler, ortak değerler ve uyum üzerinden yepyeni bir enerji yakalama” iradesini dünyayla paylaşmıştır. Bu girişim kapsamında ülkemizin Asya ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik adımlar atması planlanmaktadır.

Ülkemizin kuruluşundan bu yana barışın tesisi ve muhafazasını merkeze alan ilkeli dış politika yaklaşımı, dünyanın her bölgesinde olduğu gibi Güney Asya’da da, istikrarsızlığı normalleştiren koşulların bir an önce sonlandırılması adına etkili olacaktır.

Bu bağlamda Türkiye, barış ve istikrar odaklı ilkesel bir yaklaşımla tarafları diyaloga teşvik etmeli; gerek Hindistan gerekse Pakistan ve diğer bölge ülkeleriyle ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin derinleşmesi adına çok boyutlu çalışmalar yapmalıdır.

Yeniden Asya girişiminin başarıya ulaşması için ülkemizde kamu kurumları, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve sivil toplumun iştirakiyle bölgeyle ilişkilerin geliştirilmesine katkı sunacak bir yapı kurulması gerekmektedir. Bu yapı hem Keşmir sorunu hem de Asya’daki diğer konularda Türkiye’nin bölgedeki stratejisini belirleme ve sürdürmede büyük fayda sağlayacaktır.

Kaynakça

BAAM Yayınları

Ebru Alagöz, Hiç Bitmeyen Öykü: Afganistan Barış Müzakereleri (inceleme)

Haşim Türker, Kuşak ve Yol Girişimi Keşmir Sorununun Çözümüne Katkı Sağlar mı? (tartışma)
Çin'in Ulusal Savunma Stratejisi

Kübranur Korkmaz, Çin-Pakistan İlişkilerinde Yeni Dönem: İmran Khan'ın Ziyareti (haber)
Pakistan-Hindistan-Çin Üçgeninde Keşmir Sorunu (inceleme)

Mehmet Enes Beşer, Çin'in Dünyaya Açılma Girişimi: Kuşak ve Yol Girişimi (rapor)
Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru: Kuşak ve Yolun Kilidi (rapor)

Mehmet Enes Beşer & Doğukan Doğu, Pulwama Saldırısının Ardından: Güney Asya'daki Gerilim Türkiye'yi Neden İlgilendiriyor? (politika önerisi)

Basın

Anadolu Agency, India's Kashmir move may produce dire results: Experts

BBC, Kashmir in lockdown after autonomy scrapped

India denies PM Modi asked Trump to mediate in Kashmir conflict

Gulf News, Imran Khan: Time right for Trump mediation on Kashmir

The Guardian, Imran Khan hopes to win over Donald Trump in first US visit

India's cancellation of Kashmir's special status will have

The Hindu, Muslim population growth slows

The Wall Street Journal, India Ends Kashmir's Special Status

Diğer

Constitution of India भारत का संविधान

US Department of Defense, Esper Emphasizes Importance of Indo-Pacific to United States

Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM)

Nisan 2018’te Ankara’da kurulan Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi (BAAM), Boğaziçi Sosyal Araştırmalar Derneği (BOSAR) bünyesinde faaliyet gösteren bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Ankara ve İstanbul’un yanı sıra farklı ülkelerden uzaktan katkı sağlayan toplamda 20 araştırmacısı bulunmaktadır. BAAM bünyesinde başta Uzak Doğu olmak üzere Asya bölgesi üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Başlıca çalışma alanları arasında Asya Siyaseti, Kuşak ve Yol Girişimi, Büyük Güç Rekabeti, Çin Dış Politikası, Asya Pasifik’in Ekonomi Politikası ve Türkiye-Asya ilişkileri yer almaktadır.

BAAM araştırmacıları tarafından hazırlanan rapor, brifing, yorum, çeviri ve özel haberler bogaziciasya.com sitesinden yayımlanmakta, haftalık Asya Gözlemevi bülteni ise Twitter adresimizden (@bogaziciasya) düzenli olarak paylaşılmaktadır.

Ekipte yer alan araştırmacıların okuma ve yazma olanağı sağlayacak düzeyde bildiği diller arasında İngilizce ve Çince’nin yanı sıra Fransızca, İtalyanca, Japonca ve Amharca bulunmaktadır. Bu şekilde, araştırmalarda yerel kaynakların kullanım imkanına kavuşulmakta ve geniş bir perspektif sağlanmaktadır. Çok-dilli ve heterojen yapı, ekip içi fikir teatileri yoluyla zengin bakış açılarını beraberinde getirmektedir.

Bogaziciasya.com resmî web sitesinin yanı sıra araştırmacıların çalışmaları Türkiye’de SETAV, Bosphorus Migration Studies, TheNewTurkey e-Dergisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi ve Teori Dergisi’nde, İtalya’da ise Istituto Affari Internazionali adlı düşünce kuruluşunda yayımlanmaktadır.

Yazarlar Hakkında

Mehmet Enes Beşer, BAAM Direktörü

2017 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden mezun olmuştur. İtalya ve Almanya’da çeşitli sivil toplum kuruluşlarında görev almıştır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Merkezi’nde misafir araştırmacı olan Beşer, Boğaziçi Sosyal Araştırmaları Derneği başkanlığının yanı sıra dernek bünyesindeki BOGAM ve BAAM adlı düşünce kuruluşlarının direktörlüğünü yürütmektedir.

Dr. Haşim Türker, BAAM Akademik Koordinatörü

2005 yılında Millî Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nden “Uluslararası İlişkiler” dalında ve 2008 yılında Deniz Harp Akademisi’nden “Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri Yönetimi ve Liderlik” dalında yüksek lisans dereceleri ile mezun olmuştur. Doktorasını 2018 yılında Kocaeli Üniversitesi’nde tamamlamıştır. 2011 yılında Roma’da bulunan NATO Savunma Koleji’nden mezun olan Dr. Türker’in 2007 yılında Nobel Yayınları tarafından yayınlanan “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası” ve 2019 yılında Cinius Sosyal Yayınları tarafından yayınlanan “Yeni Soğuk Savaşa Doğru: Yükselen Çin, ABD ve NATO” isimli kitapları bulunmaktadır.

Doğukan Doğu, BAAM Araştırmacısı

2018 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü’nden mezun olmuştur. BOGAM ve BAAM’ın kurucuları arasında bulunan Doğu, BAAM Kuşak ve Yol Programı’nda araştırmacı olarak çalışmaktadır.